

Մ Ա Յ Ր Ա Թ Ո Ռ ՈՒ Մ

ՍԱՀԱԿ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՎԱԳ ՇԱՐԱԲԸ ԵՎ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԸ ՄԱՅՐ ԱՐՈՌՈՒՄ

Ավագ շարաբվա Հայ Եկեղեցու հոգեպարար Ժամերգությունը ունկնդրելու և աղոթելու համար մեծ բազմություն էր հավաքվել Մայր Տաճարում:

Ուրնալվաչի, Ավետման և Քրիստոսի շարադրանաց և թաղման օրերը տաճարը յի էր հավատացյալներով: Բազմության մեջ մեկ մեկ երևում են նույնպես գույնզգույն տաբաղով և կրծքերը զարդարված եղիզիներ:

Ճրագալույցն է: Մեծ պահքի մեկամաղձոտ շարականներին փոխարինում են Քրիստոսի հարությունը փառաբանող ուրախ մեղեդիները: Պատարագին է Մայր Տաճարի դասապետ Տ. Խորեն ավագ քահանա Շուշանյանը: Վառվում են էլեկտրական ջահերը, կանթեղները, աշտանակները. Ժողովրդի վառած մոմերի ջերմությունից կարծես աշտանակները ուզում են հալվել:

Վեհափառը վեհորեն կանգնած է կաթողիկոսական ամպոնանու տակ: Ահա և դուրս են գալիս Սեղանից և վարագույրի առաջ կանգնում «Դանիել» կարդացողները՝ շքեղ ժամաշապիկներով և վառած մոմերով: Միաժամանակ բացվում են բոլոր Սեղանների վարագույրները:

Հնչում է մեծ ավետիքը, այն ավետիքը, որին հավատացյալը հիսուն օր սպասում է ծոմ ու աղոթքով— «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»։ Այդ վարկյանին ամբողջ ժողովուրդը մի հոգի ու մի մարմին դառած, աղոթում է հոգեպարար ջերմեռանդությամբ:

Ս. Պատարագը վերջանալու վրա է: Ապաշխարությամբ, խոստովանությամբ ամբողջ օրը ծոմ պահած բազմությունը խոնարհվում է Ավագ Սեղանի առաջ և հաղորդվում: Խոսուն բազմության միջով, միաբանու-

թյանը հազիվ հաշոդվում է Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցել մինչև Վեհարան:

Ժողովուրդը հետզհետե ցրվում է:

Արշալույսը բացվում է: Դեռ վաղ առավոտից, տախավին ժամերգության զանգերը չղողանջած, հավատացյալները խմբերով գալիս են տաճար: Վերջանում է առավոտյան ժամերգությունը: Ժողովուրդը չի ցրվում, այլ սպասում է Ս. Պատարագին: Շարանշարան գալիս են տղա-աղջիկ, մեծ ու փոքր: Տաճարի գավիթը լցվում է ժողովրդով:

Ժամը 11-ին ղողանջում են Մայր Տաճարի քաղցրահնչուն զանգերը: Ժողովուրդը խոնվում է Տաճար: Օրվա պատարագին է Թեհրանի Հայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Ռուբեն արքեպիսկոպոսը: Երգվում է «Խորհուրդ խորին»ը: Խորանի դռները բացվում են: Գերաշնորհ հայրը փառահեղ զգեստավորված, իր պարթևի հասակով, լուրջ ու խոհեմ հայացքով, շրջապատված երիտասարդ սարկավաճներով (Հոգեվոր Ճեմարանի չսարանական բաժնի սաներ), երևում է խորանի դռներ: Հավատացյալ բազմության հայացքն անմիջապես ընկնում է սրբազանի վրա: Դպիրների երգած «Խորհուրդ խորին»ը խորհրդավոր տպավորություն է թողնում:

Համրաքայլ, աղոթքների ու սաղմոսների պարզ ու հոգեկան ապրումներով զգացված, սրբազանի ամեն մի խոսքը շնչտակի ընկնում է ամեն մի հավատացյալի սիրտը:

Կարդացվում է ճաշու դիրքը: Միաբանությունը գնում է Վեհարան՝ Վեհին տաճար ուղեկցելու: Ժողովուրդը սպասում է Վեհին: Ամեն միմե. նախօրոք իրեն համար ապահովել է այնպիսի հարմար տեղ, որ կարողանա

մի անգամ ևս տեսնել Վեհին և համբուրել նրա Ս. աչքը:

Զատիկի օրը Վեհին տաճարում տեսնելու տենչանքը տեղի է տալիս և ճանապարհը բացվում է: Տաճարի ավագ դասից սկսած՝ Ս. Իշման Սեղանի երկու կողմից մինչև Վեհարանի դարպասը, կանգնում է հավատացյալ ժողովուրդը: Մեծ ու փոքր, գլուխացի ու քաղաքացի, կին ու աղջիկ, բոլորի հայացքն էլ լուրջ է ու սպասողական:

Մի պահ՝ և դարպասից երևում են կարմրագույն շաթիրները՝ գայիսոնները ձեռքին, վարդապետները, տարկավազները, քահանաները: Ահա և Վեհափառ Գեորգ Զ. Սրբազնագույն Կաթողիկոսը: Արևի ճառագայթների տակ, շողշողում է Վեհի վեղարի աղամանդյա խաչը:

Ո՞ր հավատացյալն է, որ այդ պահին հոգեկան մխիթարություն չի ստանում, տեսնելով Ս. Գրիգոր Լուսավորչի հաջորդի, քաներորդ դարի մեծագործ հայրենասեր Հայրապետի բարի, հայրական հայացքը, աչքերը գետին հառած, Հայրապետական «ասան» (գավազան) ձեռքին, պարթև հասակով, համբալ գնալիս, շրջապատված իր ծերունի և երիտասարդ միաբաններով:

Երբից կանգնում է Ս. Իշման Սեղանի մոտ: Ժողովուրդը, լուռ, նայում է Վեհին:

Ինչո՞ւ. Ամենայն Հայոց ծերունագարդ Հայրապետը աղոթում է: Երթունքները աղոթք են մրմնջում: Անշուշտ, ամեն մի՞նը իրեն հարց է տալիս, թե ի՞նչ է աղոթում, ի՞նչ խոսքեր է մրմնջում Վեհափառը:

Ոչ ոք չի կարող ասել, բայց ինձ թվում էր, թե այդ պահին Վեհը խնդրում է Աստծուն՝ «Միշտ անշարժ պահեա զաթոռ Հայկազնեայց» և առաջնորդվում դեպի իր գահը:

Ս. Պատարագը շարունակվում է: Սարկավազների և դպիրների խմբի քաղցրահնչյուն մեղեդիները աղիքանման տարածվում են տաճարի կամարների տակ և հավատացյալ մարդու սրտի լարերին զարնում:

Կանգնած է Վեհը. գահը պարապ է, չի նստում: Ինչո՞ւ, մի՞թե 82-ամյա ծերունին իրեն հոգնած չի զգում: Ո՛չ, նա հոգնած չէ: Նա կանգնած՝ դարձյալ շարունակում է իր աղոթքը: Ո՞ւմ համար: Զէ՞ որ նա իր ամբողջ կյանքում աղոթել է: Զէ՞ որ իրեն սիրող աղիքարար ժողովուրդն էլ իրեն շրջապատել է:

Հայրապետական գավազանը ձեռքիս, կողքին կանգնած եմ: Հայացքս ուղղել եմ Վեհին, ուզում եմ դեմքին վերա մի գիծ գտնել Վեհի սպրումների: Նա աղոթում է: Մտածում եմ, անշուշտ նա աղոթում է իր հավատացյալ հայ տարագիր ժողովուրդի համար, որոնք հեծում են իրենց Մայր Հայրենիքից,

և իրենց, Լուսավորչի հիմնած Մայր Տաճարից հեռու, օտար երկնակամարի տակ, օտար հողում, օտար ազգերի մեջ և թերևս կորցնում իրենց հայկական հոգին, մայրենի լեզուն և հայությունը:

Պատարագի Սրբազանը խաչը ձեռին դառնում է դեպի ժողովուրդը և խրոխտ ձայնով ասում՝ «Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն»,

Վեհափառի դեմքին նկատում եմ ջղային շարժում: Ուզում եմ ենթադրել, որ հենց այդ խոսքերը, որ մոտ երկու հազար տարի կրկնվում են, տակավին մարդկության համար մարմին և արյուն չի դառել, խաղաղություն չի բերել: Եվ այսօր ամբողջ քաղաքակրթ աշխարհի լավագույնները ձգտում են այդ խաղաղության, որը մշտապես քարոզվել է Հայաստանյայց Ս. մեկեղեցու բեմից:

Խաղաղության ձայնն է, որ այժմ հուժկու կերպով հնչում է ամեն կողմից: Խաղաղություն է, որ պահանջում են մարդկության լավագույնները, խաղաղություն են պահանջում կանայք, խաղաղության կողմնակիցները, խաղաղության քարոզիչները:

Եվ սխալված չեմ, որ այդ խաղաղության համար էր աղոթում Վեհափառ Հայրապետը:

Տե՛ր, լսի՛ր հայ ազգի հովվապետի աղոթքը:

Տե՛ր, բազմացրո՛ւ խաղաղության կողմնակիցների թիվը:

Տե՛ր, տու՛ր մարդոց այն խաղաղությունը, որը ինքդ ես քարոզել:

Տե՛ր, բոլոր ազգերին դարձրո՛ւ «մի հոտ և մի հովիվ»:

Տե՛ր, մրմնջում է Հայրապետը. «Ասան խաղաղութեան ամենայն աշխարհի եւ հաստատութեան Սրբոյ Եկեղեցւոյ, զՏէր աղաչեացուք»:

Ահա Ս. Պատարագը համարում է «Հայր մեր»ին:

Պատարագի Գերաշնորհ Տ. Ռուբեն արքեպիսկոպոսը վերցնում է խաչն ու գավազանը, երեսով դառնում դեպի ժողովուրդը: Բոլորի հայացքներն ուղղվում են Սրբազանին: Մի պահ, և ահա Սրբազանը սկսում է քարոզը: Նա խոսում է իրեն հասուկ հեռուորդությամբ, ասածի կատարյալ համոզմունքով, բացատրում է Հայրության վսեմ գաղափարը և իր բովանդակալից քարոզով մագնիսացնում ժողովուրդին:

Վերջանում է Ս. Պատարագը. Վեհը իջնում է գահից: Միաբանները շրջապատում են ծերունադարձ Հայրապետին: Բայց ո՞ր ճանապարհով դուրս գնալ: Զորս կողմից մարդկանց կենդանի պատ է շարվել: Հազիվ հազ մի նեղ շերտ է բացվում և միաբանները ուղեկցում են Վեհափառին դեպի Վեհարան:

Մոտ կես ժամի չափ տևում է շքերթը տաճարից դեպի Վեհարանի դարպասը, որտեղ Վեհը շրջվելով օրհնում է հավատացյալ ժողովրդին:

Շարունակվում է հայ ժողովրդի հին ավանդական սովորությունը: Տղա-աղջիկ ձեռք

ձեռքի տված՝ յայլիներով ու երգերով թընդացնում են օդը: Մերումիններ կանգնած, դիտում են երիտասարդների ճարպիկ շարժումները, մտաբերելով իրենց ջահելությունը և հրճվում:

Շատ ուշ, ժողովուրդը ցրվում է:

ՍԱՐԱՎԱԿ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՆԻ ՕՐԸ Ս. ԷՋՄԻԱՍԻՆՈՒՄ

1950 թվի մարտի 12-ի օրը ոսկե տառերով կարճանագրվի պատմության մեջ: Այդ օրը կհիշվի որպես Սովետական Միության երջանիկ աշխատավորների համաժողովրդական տոնի օր:

Ավելի քան երկու ամիս, ամբողջ Սովետական Միությունում, նախապատրաստական աշխատանքներ էին տարվում, պատվով ու փառքով դիմավորելու ՍՍՄԴ Գերագույն Սովետի ընտրությունները: Ժողովուրդը պատրաստվում էր ընտրելու կառավարական իր բարձրագույն օրգանը: Առաջադրվում էին թեկնածուներ Միության կազմում և Ազգությունների Սովետների համար: Աշխատավորները մեծ փանդամբությամբ էին դիմավորում թեկնածուների առաջադրությունը:

Ամբողջ երկիրը հռուզեռի մեջ է, ամենուրեք պատրաստվում են, ամենուրեք սպասում ընտրության օրվան:

ՍՍՄԴ Գերագույն Սովետի ընտրություններին լավ են նախապատրաստվել բոլորը: Լավ էին նախապատրաստվել նաև Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի միաբանությունը և Հ. Ծեմարանի ուսանողությունը:

Ընտրությունները սկսվելուց առաջ, միառանդությունը և ուսանողությունը ծանոթացել էին Գերագույն Սովետի ընտրությունների անունադրության և առաջադրվող թեկնածուների անձնավորության հետ:

Եկավ վերջապես մարտի 12-ի բաղձալի օրը: Առավոտյան ժամը 6-ն է: Յուրաքանչյուր ոք ուզում է ինքը առաջինը ընտրել, առաջինը քվեատուփի մեջ իջեցնել ընտրաան թերթիկները:

Լսվում են մայրաքաղաքի ժամացույցից ուժգին զարկերը: Պետական հիմնի լիցիտների տակ սկսվում է ընտրությունը, արևի նվազում է նվազախումբը:

Նրեանի աշխատավորները, ինտելիգենտներ, բոլորը մեկը մյուսի հետևից, պարտքի դիմ փառակցությամբ մոտենում են քվեատուփերին: Նրանք զգում են իրենց կատարած որոշի մեծությունը և պատասխանատվու-

թյունը: Ամենուրեք լսվում են ուրախության ձայներ, երգի ու պարի, հրճվանքի աղմուկ: Ուրախ է մեր ժողովուրդը, ուրախ՝ որ ընտրում է իր բարձրագույն օրգանը:

Ժամը 6-ից սկսվել են ընտրությունները էջմիածնում, Ամենուրեք տիրում է կարգապահություն, ամենուրեք ուրախություն է ու հրճվանք:

Ժամը 11-ին հնչում են Մայր Աթոռի Տաճարի զանգերը: Օդը լցվում է զանգահարության ախորժելի թրթռոցով, որը տարածվում է հեռու, շատ հեռու:

Սկսվում է Ս. Պատարագը: Ներկա է նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Գերդգ Զ. Կաթողիկոսը: Տաճարը լիքն է խուռներամ բազմություններ:

Պատարագից հետո, Վեհարանի բակում հավաքվում են Մայր Աթոռի միաբանությունը, Հ. Ծեմարանի ուսանողությունը, Ծեմարանի ռեկտորը, վերակացուները և ուրիշները, որոնք բոլորն էլ անհամբեր սպասում են Վեհի իջնելուն: Բոլորը հագել են իրենց տոնական զգեստները մաքուր, կոկիկ: Քահանաներն ու վարդապետները գցել են իրենց լանջախաչերը և կազմ ու պատրաստ սպասում են վեհին:

Ահա իջնում է Վեհափառը, Թափորը ճամբա է ընկնում: Կարճ տարածություն անցնելուց հետո, արդեն երևում է էջմիածնի ընտրական օկրուգի ընտրական տեղամասի շենքը, զարդարված պալատներով, լողունգներով և առաջնորդների նկարներով: Թափորը տեղ հասնելով, կանգ է առնում շենքի դռների երկու կողմերում: Վեհը, հայրապետական ասան ձեռքին, մտնում է ընտրական տեղամասի շենքը: Նրա դեմքը այսօր հուզմունք չի: Մուտքի մոտ, նրան ողջունում են ընտրական հանձնաժողովի անդամները: Բարձրանում է Վեհը աստիճաններով:

Բոլորը արդեն վերևում են: Բոլորը ստանում են ընտրական թերթիկներ և գնում են դեպի քվեատուփեր: Առաջինը քվեատուփին է մոտենում Վեհափառը. նույն րոպեին նկա-